

Roman Szkup

***Hytte* – norweski sposób na nocowanie na łonie przyrody**

Wśród Norwegów krąży taka oto anegdota:

– Czy słyszałeś, że Arne i Ingrid wolą jechać na weekend za granicę niż do *hytte*? – pyta Norweg sąsiada.

– Niemożliwe! Jeśli tak, to ten świat schodzi na psy!

Według oficjalnych danych norweskiego urzędu statystycznego (*Statistisk årbok* 2009) w 2007 r. 47,4% Norwegów spędzało swój urlop (bądź jego część) podróżując po ojczystym kraju. Obok tradycyjnego hotelu, najpopularniejszym obiektem noclegowym wybieranym przez nich w czasie podróży po kraju było *hytte*.

Co to jest *hytte*?

Hytte (w liczbie mnogiej – *hytter*) to drewniana chata z niewielką otaczającą ją działką. Jest odpowiednikiem rosyjskiej *daczy*, angielskiego *cottage*, przypomina domek letniskowy na polskiej działce. Zazwyczaj *hytte* lokowane jest na głębokiej norweskiej prowincji, w miejscu malowniczym i bardzo atrakcyjnym przyrodniczo¹.

Klasyczne *hytte* jest bardzo skromnym budynkiem, pozbawionym wody, kanalizacji i bardzo często także elektryczności. Składa się co najwyżej z dwóch izb, często ma niewielką piwniczkę dostępną bezpośrednio

¹ Autor opracowania w latach 1991–1997 spędził w Norwegii łącznie kilkanaście wakacyjnych miesięcy, pracując m.in. przy budowaniu i remontowaniu *hytter*. Zarobione pieniądze wydawał m.in. na zwiedzanie Norwegii, poznając ten kraj od Halden na południu aż po Narvik na północy.

z części mieszkalnej. Norwegowie, z racji swej historii oraz przyzwyczajęń do surowego klimatu, utrzymują, że bardzo skromne wyposażenie *hytter* wiąże się z ich niewielkimi potrzebami – i tak większość czasu podczas przerwy zimowej czy wakacyjnej spędzają bowiem na „świeżym powietrzu”.

Do *hytte* jeździ się i zimą, i latem. Latem łowi się ryby, zbiera jagody i maliny (rzadziej grzyby – w Norwegii nie ma tradycji zbierania grzybów), odbywa długie górskie wycieczki, często także pływa łodziami po licznych górskich jeziorach. Zimą zjeżdża się na nartach, biega na nartach biegowych lub uprawia biathlon, jeździ psimi zaprzęgami i skuterami śnieżnymi. *Hytte* nie jest więc obiektem noclegowym, w którym prowadzi się życie towarzyskie i rodzinne, nie ogląda się w nim telewizji i nie biesiaduje (zazwyczaj) – jest głównie miejscem noclegu i przygotowywania posiłku. Dla Norwega sens wyjazdu poza miasto jest równoznaczny z aktywnym odpoczynkiem i zespoleniem się z naturą.

Bogatsi Norwegowie kupują skrawki ziemi i budują własne *hytte*. Budują je na wybrzeżach, nad fiordami, nad jeziorami, na niewielkich wysepkach, w lasach bądź bezpośrednio na farmach (w takich przypadkach *hytte* stanowi miejsce, w którym można zakwaterować niespodziewanie przybyłą rodzinę, znajomych bądź innych gości). Najbardziej niezwykle *hytter* lokuje się w bardzo trudno dostępnych miejscach – na wysepkach na środku niewielkich jezior bądź na szczytach skał. Mniej zamożni Norwegowie wynajmują w okresie urlopowym *hytte* od innych, bądź korzystają z *hytter* zlokalizowanych na kempingach – bardzo wiele kempingów oprócz terenu pod namioty i campery posiada na swoim obszarze także kilka, kilkanaście *hytter* (największe kempingi mogą przenocować w *hytter* nawet wycieczkę autokarową).

Dla przeciętnego Norwega *hytte* to często miejsce otoczone rodzajem rodzinnego kultu – jeździ się bowiem do niego zazwyczaj całą rodziną. Często wypad do *hytte* jest również okazją do spędzenia czasu ze znajomymi bądź dalszą rodziną. Podróżuje się zazwyczaj w miejsca już wcześniej poznane, gdzie w sąsiedztwie lub bliskiej okolicy (dla Norwega 100 km to żadna odległość) mają swoje *hytte* wujowie, ciocie, kuzyni, znajomi bądź przyjaciele, z którymi wieczorami można przy ognisku pograć w karty i napić się *akevittu*². Koncentracja nieraz całych rodzin

² *Akevitt* – mocna tradycyjna norweska wódka z 500-letnimi tradycjami.

w okolicach własnego *hytte* wynika także z faktu, że mieści się ono często tam, gdzie niegdyś mieszkali dziadkowie czy pradziadkowie. Wielu Norwegów podróże do własnego *hytte* traktuje jako swoisty powrót do rodzinnych korzeni.

Trochę historii

Początkowo norweskie *hytte* można było genetycznie i funkcjonalnie utożsamiać z polską bacówką. Do połowy XIX w. mianem *hytte* Norwegowie określali niewielkie i bardzo skromnie wyposażone domki pasterzy, którzy w górach wypasali owce (rys. 1).

Rys. 1. Tradycyjne górskie *hytte* z połowy XIX w. (www.skole.tonsberg.kommune.no)

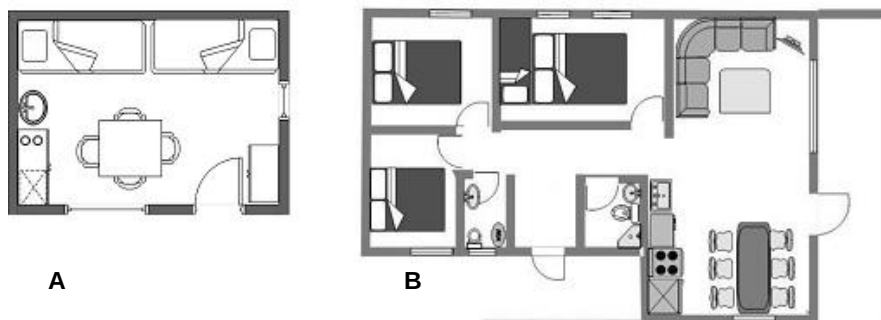
Fig. 1. Traditional mountain *hytte* from the mid-19th c. (www.skole.tonsberg.kommune.no)

Rozwój pieszej turystyki górskiej w końcu XIX w. spowodował częściową zmianę pierwotnej funkcji *hytte* – niektóre szalały zaczęto przekształcać w niewielkie schroniska dla miłośników górskich wędrówek. Wraz z rozwojem rolnictwa część *hytter* zaczęto także stopniowo przekształcać w gospodarstwa rolne. Wielki kryzys gospodarczy przełomu XIX i XX w. spowodował, że w poszukiwaniu pracy do górskich gospodarstw zaczęli przenosić się także mieszkańcy miast – u pasterzy oprócz pracy można było znaleźć dach nad głową oraz ciepły posiłek (Jordhøy 2005).

Swoista moda na spędzanie lata w górskich *hytter* zaczęła się jeszcze przed II wojną światową. Ze względu na brak ogrzewania większość chat nie nadawała się jednak do dłuższego zamieszkiwania, zwłaszcza zimą. W miarę rozwoju norweskich miast i napływania do nich ludności wiejskiej opuszczone *hytter* w rodzinnych miejscowościach zaczęto wykorzystywać jako miejsca wypoczynku. W połowie lat 80. XX w. własne *hytte* posiadała już większość norweskich rodzin (*Hyttebygging i Norge...* 2001). W końcu XX w. posiadanie *hytte* stało się na tyle powszechne, że większość Norwegów mogła się pochwalić posiadaniem nie jednej, lecz dwóch sezonowych chat – jednej nad wodą (fiordem, jeziorem) do wypoczynku letniego i drugiej – w górach.

Współczesne *hytte*

Wszechobecne w norweskim krajobrazie *hytter* charakteryzują się ogromną różnorodnością zarówno pod względem fizjonomii, jak i wyposażenia. Niewielkie kubaturowo *hytter*, z zachowanym tradycyjnym, bardzo spartańskim wyposażeniem, występują już bardzo rzadko – *hytter* w „starym stylu” można spotkać jeszcze czasem na kempingach głównie w środkowej Norwegii (Oppland, Buskerud).

Rys. 2. Przykłady planów *hytte*: w „starym stylu” (A) i nowoczesnego (B)
(<http://www.strynsvatn.no>)

Fig. 2. Examples of *hytte* layout: 'old style' (A) and modern (B)
(<http://www.strynsvatn.no>)

Hytte budowane w „starym stylu” jest kubaturowo niewielkie, ma 12–24 m² powierzchni użytkowej, za wyposażenie służą jedynie miejsca do

spania (najczęściej dwa łóżka piętrowe ulokowane naprzeciw wejścia), niewielki stolik z krzesłami oraz rzadziej aneks higieniczny w postaci szafki z zamontowaną na niej umywalką (rys. 2A).

Zdecydowana większość współczesnych *hytter* to jednak obiekty duże (80–120 m² powierzchni użytkowej), bardzo często przypominające prawdziwe pałace wyposażone we wszelkie możliwe udogodnienia. Mają komfortowe węzły sanitarne, sypialnie i pokoje dzienne – te ostatnie wyposażone są często w najnowsze urządzenia elektroniczne (rys. 2B, rys. 3). Nie zawsze jednak elementy nowoczesnego wyposażenia harmonizują z otaczającym krajobrazem – szczególnie razi ozdabianie dachów *hytter* wielkimi antenami satelitarnymi.

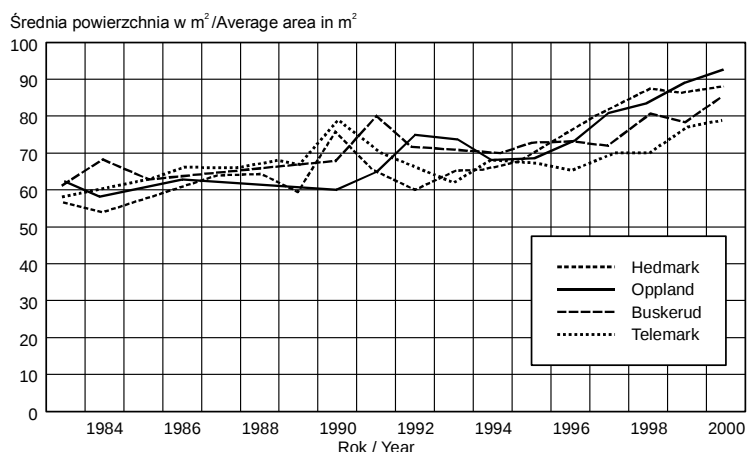

Rys. 3. Przykład współczesnego norweskiego *hytte*
(<http://vidars-hytteblogg.blogspot.com>)

Fig. 3. Example of a modern Norwegian *hytte*
(<http://vidars-hytteblogg.blogspot.com>)

Badania Norweskiego Instytutu Przyrodniczego (NINA) dotyczące przestrzennych, społecznych i ekonomicznych następstw powstawania *hytter* na obszarach szczególnie atrakcyjnych przyrodniczo dowodzą, że wraz ze wzrostem liczby *hytter* wzrasta na danym obszarze także zagrożenie ekologiczne. Tendencja ta znajduje potwierdzenie m.in. we wzroście „produkcji” ścieków, odpadów komunalnych oraz zapotrzebowania na energię elektryczną (*Hyttebygging i Norge...* 2001).

Innym ważnym aspektem dotyczącym norweskich *hytter* jest także zauważalna tendencja wzrostu ich powierzchni użytkowej. Od początku lat 80. ubiegłego wieku trwa stały przyrost wielkości kubatury nowo budowanych obiektów (rys. 4) – w chwili obecnej *hytte* o powierzchni 140–200 m² wcale nie należy do rzadkości.

Rys. 4. Zmiany w średniej powierzchni norweskich *hytter* w latach 1983–2000
(*Hyttebygging i Norge...* 2001)

Fig. 4. Changes in the average area size of Norwegian *hytter* in years 1983–2000
(*Hyttebygging i Norge...* 2001)

Postronny obserwator, widząc atrakcyjne fizjonomicznie i komfortowo wyposażone *hytter*, zazdrości Norwegom i bogactwa, i możliwości odpoczynku w luksusie. O ile jednak w Polsce czy w dawnym Związku Radzieckim bogato wyposażone dache były kiedyś rzeczywiście symbolem wysokiego statusu społecznego i materialnego, o tyle nadal w norweskich *hytter* najważniejsze jest jednak to, co widać za oknem.

Sygnalizowaną wcześniej ogromną różnorodność współczesnych norweskich *hytter* wyjaśnia m.in. ich przeznaczenie – do największych, najlepiej wyposażonych *hytter* należą głównie te, które stanowią własność rodzinną i są użytkowane jako drugie domy. *Hytter* położone na kempingach czy w zespołach domków wakacyjnych mają najczęściej dużo mniejszą powierzchnię użytkową i dużo skromniejsze wyposażenie.

***Hytte* jako drugi dom**

Dlaczego Norwegowie tak chętnie budują własne *hytte* i żywią do nich tak ogromny sentyment? Odpowiedzi na tak postawione pytanie można próbować odnaleźć na wielu portalach społecznościowych. Najbliższe prawdzie wydają się jednak stwierdzenia zamieszczone na portalu <http://nortus.pinger.pl> przez Nortus & Xylia:

- bo w Norwegii są idealne warunki do letniego i zimowego wypoczynku i nie ma gminy bez zapierających dech w piersiach widoków,
- ponieważ wielu Norwegów na to stać.

W styczniu 2010 r. w oficjalnych statystykach norweskiego urzędu statystycznego (Statistisk sentralbyrå – SSB)) odnotowano prawie 430 tys. *hytter* użytkowanych jako drugie domy (w 2005 r. było ich 400 tys., w 2001 r. – 354 tys.). Na 1 tys. Norwegów przypadało zatem statystycznie 88,4 *hytter* (tab. 1). Największym tempem przyrostu *hytter* użytkowanych jako drugie domy charakteryzował się okręg Oslo (Oslo Fylke) – jedna trzecia wszystkich *hytter* wybudowanych w 2009 r. zbudowana została właśnie w Oslo lub w jego bezpośredniej okolicy (http://www.ssb.no/bygningsmasse_en).

Oprócz Oslo największą gęstością *hytter* na 1 km² odznaczały się południowe i zachodnie wybrzeża Norwegii oraz okolice Trondheim i Tromsø (rys. 5). *Hytter* położone wzdłuż linii brzegowej stanowiły ponad 52% ogółu wszystkich norweskich drugich domów. Prawie 45% wszystkich *hytter* zlokalizowana było w bezpośrednim sąsiedztwie największych norweskich miast: Oslo, Bergen, Stavanger, Trondheim i Tromsø.

Obok terenów nadmorskich oraz stref podmiejskich wielkich norweskich miast, dużą popularnością cieszyły się tereny środkowej Norwegii. Należy pamiętać, że środkowa Norwegia (Buskerud czy Oppland) to nie tylko obszary górskie – występują na jej terenie bardzo licznie jeziora polodowcowe (głównie rynnowe), z których największe i najbardziej znane to Mjøsa i Randsfjord. W przypadku środkowej Norwegii właśnie brzegi jezior oraz niewielkie wysepki stanowią miejsca najbardziej atrakcyjne dla lokalizacji drugich domów. Najniższą gęstością drugich domów na 1 km² charakteryzowały się obszary gmin atrakcyjnych przyrodniczo, lecz położonych z dala od większych skupisk ludności. Gminy te stanowiły pogranicze ze Szwecją w północnej części Norwegii – zwłaszcza w okręgu Finnmark (rys. 5).

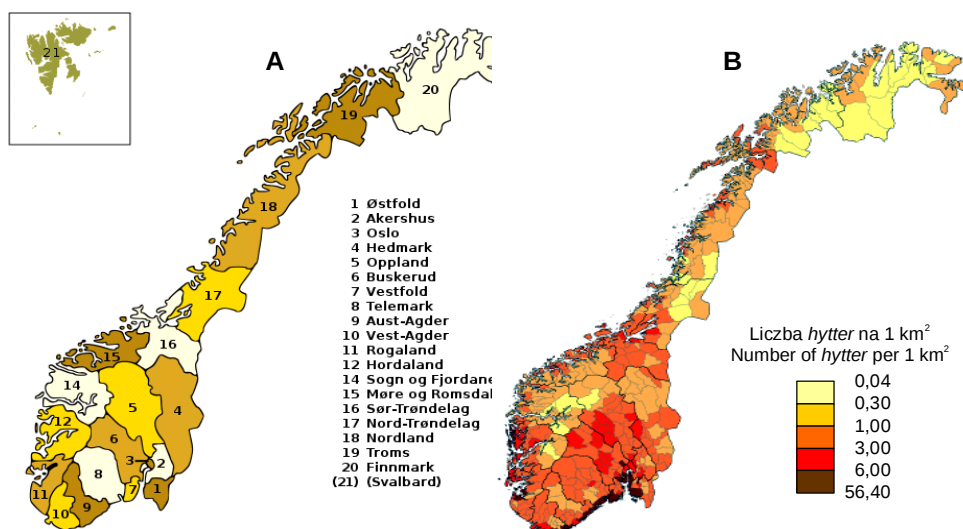
Norwegowie dla celów statystycznych wyróżniają dwie kategorie *hytter* użytkowanych jako drugie domy: *hytter* rozumiane jako obiekty „wolno stojące” oraz *hytter* rozumiane jako sezonowe domy na farmach (jest to mniej więcej odpowiednich polskich działek letniskowych zlokalizowanych na rozłogach wiejskich oraz w wiejskich siedliskach). Pośród wyżej wymienionych kategorii w 2010 r. zdecydowanie dominowały *hytter* o swobodnej lokalizacji (prawie 93%), *hytter* zlokalizowane na farmach stanowiły jedynie 7% wszystkich norweskich drugich domów (tab. 1).

**Tabela 1. Hytter jako drugie domy w okręgach administracyjnych Norwegii (fylke)
(stan z 01.01.2010)**

**Table 1. Hytter as holiday homes in Norway's administrative districts (fylke)
(as per 01.01.2010)**

Okręg (fylke) District (fylke)	Hytter ogółem Total of hytter		Hytter wolno stojące Standalone hytter		Hytter na farmach Hytter located on farms		Liczba hytter na Number of hytter	
	liczba number	%	liczba number	%	liczba number	%	1 km ² per 1 km ²	1 tys. miesz- kańców per 1 thousand inhabi- tants
Ogółem / Total	429 093	100,00	398 884	92,96	30 209	7,04	1,23	88,40
Oppland	45 819	10,68	44 778	97,73	1 041	2,27	1,78	241,76
Buskerud	43 434	10,12	43 050	99,12	384	0,88	2,88	167,07
Hedmark	34 169	7,96	32 552	95,27	1 617	4,73	1,19	170,69
Nordland	31 967	7,45	25 696	80,38	6 271	19,62	0,67	108,76
Sør-Trøndelag	31 240	7,28	28 999	92,83	2 241	7,17	1,54	99,81
Hordaland	31 126	7,25	28 541	91,70	2 585	8,30	1,83	59,81
Telemark	27 850	6,49	26 871	96,48	979	3,52	1,75	159,73
Østfold	20 015	4,66	19 554	97,70	461	2,30	4,67	71,98
Møre og Romsdal	19 524	4,55	17 370	88,97	2 154	11,03	1,15	69,13
Vest-Agder	19 391	4,52	17 369	89,57	2 022	10,43	2,39	101,94
Rogaland	19 259	4,49	17 989	93,41	1 270	6,59	1,97	42,04
Aust-Agder	18 227	4,25	16 614	91,15	1 613	8,85	1,80	153,13
Nord-Trøndelag	16 996	3,96	15 628	91,95	1 368	8,05	0,70	118,79
Akershus	15 136	3,53	14 895	98,41	241	1,59	3,03	27,76
Vestfold	14 670	3,42	14 090	96,05	580	3,95	6,36	60,92
Troms Romsa	13 862	3,23	11 547	83,30	2 315	16,70	0,44	73,79
Sogn og Fjordane	12 072	2,81	10 200	84,49	1 872	15,51	0,55	95,26
Finnmark (Finnmárku)	11 841	2,76	10650	89,94	1 191	10,06	0,22	146,18
Oslo	2 297	0,54	2293	99,83	4	0,17	6,05	3,91
Svalbard	198	0,05	198	100,00	0	0,00	0,00	857,14

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.ssb.no>
Source: author's own elaboration based on <http://www.ssb.no>

Rys. 5. Podział administracyjny Norwegii (A) oraz liczba *hytter* jako drugich domów na 1 km² według gmin (*kommune*) (B) (<http://www.ssb.no>)

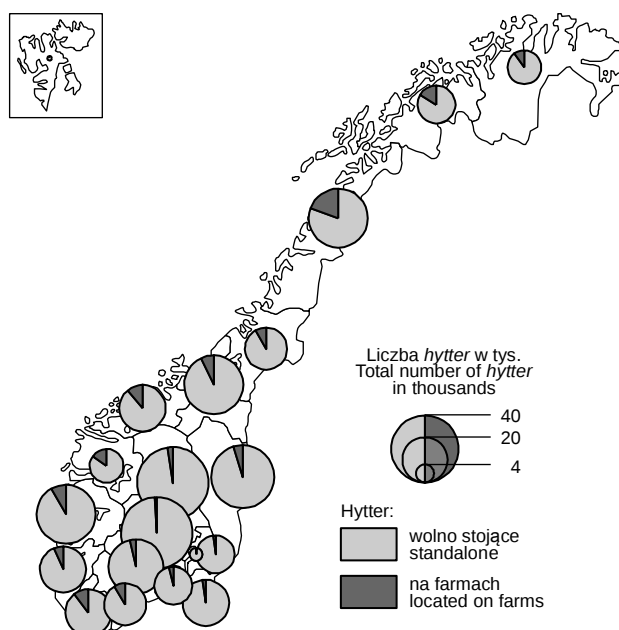
Fig. 5. Administrative division of Norway (A) and number of *hytter* as holiday homes per 1 km² in relation to communes (*kommune*) (B) (<http://www.ssb.no>)

Analizując przestrzenne rozmieszczenie norweskich drugich domów można zauważyć następujące prawidłowości (rys. 6, tab. 1):

1. Pod względem ogólnej liczby drugich domów w styczniu 2010 r. zdecydowanie dominowały okręgi administracyjne położone w środkowej Norwegii – Buskerud i Oppland (tylko w tych dwóch okręgach zlokalizowano 1/5 (prawie 90 tys.) wszystkich *hytter*). Obraz nasycenia środkowej Norwegii drugimi domami uzupełniają okręgi Hedmark (ponad 34 tys.), Hordaland (ponad 31 tys.) i Telemark (prawie 28 tys.). Poza środkową Norwegią *hytter* jako drugie domy występowały licznie w okolicy Trondheim (31,2 tys.) oraz w okręgu Nordland (31,9 tys.); najmniejszą liczbą drugich domów charakteryzowały się okręgi położone na dalekiej północy – Svalbard (198), Finnmark (11,8 tys.) i Troms (13,8 tys.). Taki rozkład przestrzenny drugich domów należy tłumaczyć gęstością zaludnienia poszczególnych okręgów oraz rozmieszczeniem większych ośrodków miejskich.

2. Największy odsetek *hytter* użytkowanych jako drugie domy zlokalizowane na farmach charakteryzował okręgi administracyjne słabo zurbanizowane, ale za to bardzo atrakcyjne przyrodniczo – Nordland, Troms

oraz Sogn og Fjordane. Wymienione okręgi położone są nad największymi i najbardziej znanymi norweskimi fiordami, deniwelacje terenu przekraczają w nich czasem nawet 1000 m, nie posiadają znaczących skupisk miejskich, a w przeszłości utrzymywały się głównie z rolnictwa i rybołówstwa.

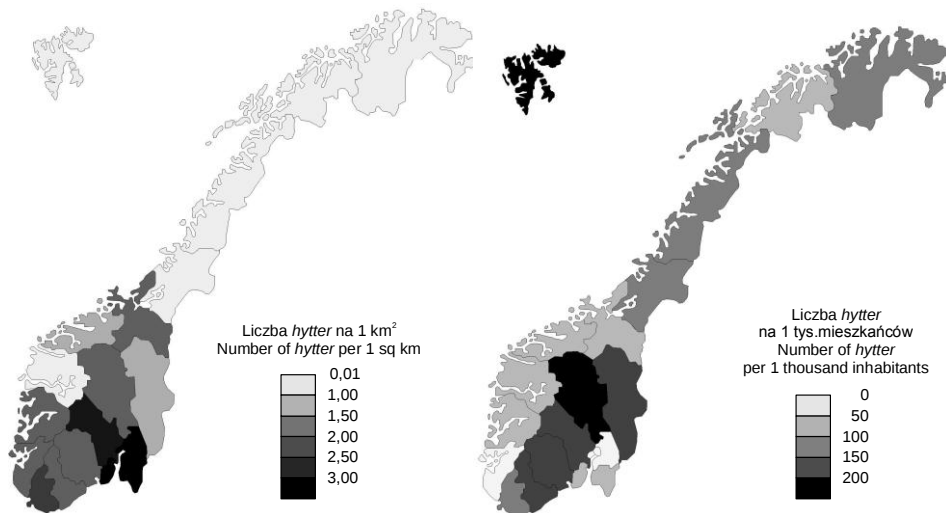

Rys. 6. Liczba oraz rozmieszczenie *hytter* jako drugich domów w Norwegii według regionów administracyjnych (*fylke*) (stan z 01.01.2010) (opracowanie własne na podstawie <http://www.ssb.no>)

Fig. 6. Number and distribution of *hytter* as holiday homes in Norway according to administrative regions (*fylke*) (as per 01.01.2010) (author's own elaboration based on <http://www.ssb.no>)

3. Liczba *hytter* zlokalizowanych na farmach wzrasta proporcjonalnie do wzrostu odległości od największych norweskich miast – jest to szczególnie widocznie w przypadku Oslo i Trondheim; odsetek tego typu drugich domów wzrasta także w miarę przesuwania się z południa na północ Norwegii. Obraz przestrzennego rozmieszczenia drugich domów w norweskich okręgach (*fylke*) uzupełnia rozkład przestrzenny dwóch wskaźników – gęstości *hytter* na 1 km² oraz gęstości *hytter* na 1 tys. stałych mieszkańców:

a) zdecydowanie największą gęstością *hytter* na 1 km² (ponad 3 na km²) odznaczał się okręg stołeczny (Oslo Fylke) oraz okręgi zlokalizowane w jego bezpośrednim sąsiedztwie (rys. 7, tab. 1); takiemu stanowi rzeczy, obok największej gęstości zaludnienia sprzyjały także – ukształtowanie i dobre zagospodarowanie terenu oraz bardzo dobrze rozwinięta i zagospodarowana linia brzegowa Oslofjordu;

Rys. 7. Gęstość *hytter* jako drugich domów według okręgów administracyjnych Norwegii (stan z 01.01.2010) (opracowanie własne na podstawie <http://www.ssb.no>)

Fig. 7. Density of *hytter* holiday homes within Norway's administrative districts (as per 01.01.2010) (author's own elaboration based on <http://www.ssb.no>)

b) obok okręgów administracyjnych położonych nad Oslofjordem największą gęstością drugich domów na 1 km² powierzchni charakteryzują się okręgi południowej oraz środkowej Norwegii; na północ i północny wschód od Trondheim gęstość *hytter* zdecydowanie maleje, osiągając minimum na dalekiej północy (Svalbard, Finnmark); wymieniona prawidłowość jest związana z rozkładem wskaźnika urbanizacji; właśnie w części południowej i środkowej Norwegii osiąga on największe wartości; wydaje się, że dla Norwegów jednym z ważniejszych czynników decydujących o lokalizacji drugiego domu jest czynnik odległościowy – im większa odległość od skupisk stałego zamieszkania, tym gęstość *hytter* na 1 km² maleje;

c) nieco inaczej przedstawia się przestrzenny rozkład liczby drugich domów w okręgach administracyjnych w przeliczeniu na 1 tys. ludności – w tym przypadku największą gęstość osiągają okręgi położone w środkowej (Oppland) i południowo-wschodniej Norwegii (Hedmark) oraz... Svalbard; tak wysoki wskaźnik dla Svalbardu należy tłumaczyć specyficznymi proporcjami liczby *hytter* (857) do bardzo małej liczby ludności (w styczniu 2010 r. archipelag zamieszkiwało jedynie 231 osób); na wysokie wskaźniki w środkowo-wschodniej Norwegii wpływają również proporcje liczby drugich domów do liczby stałej ludności – Oppland i Hedmark zamieszkuje po ok. 200 tys. osób, lecz liczba drugich domów jest w nich bardzo duża (odpowiednio – 44,8 tys. i 32,5 tys.);

d) najniższy wskaźnik liczby drugich domów w przeliczeniu na 1 tys. ludności osiągają okręgi położone nad Morzem Norweskim – są to okręgi, w których zlokalizowane jest stosunkowo dużo drugich domów, lecz i zaludnienie terenów nadmorskich jest proporcjonalnie duże (Rogaland, Hordaland).

***Hytte* jako miejsce noclegu w obiektach wypoczynku zbiorowego**

Jak już wcześniej wykazano, prawie wszystkie norweskie rodziny posiadają własne *hytter* użytkowane jako drugie domy. Mimo to Norwegowie nie ograniczają się jedynie do wypoczynku we własnych drugich domach, przeciwnie – są narodem nad wyraz mobilnym. W 2008 r. w norweskich obiektach zakwaterowania zbiorowego (hotele, hostele, kempingi i zespoły domów wakacyjnych) zanotowano ponad 28,5 mln turystów, z czego ok. 73% stanowili właśnie Norwegowie (tab. 2, *Statistisk årbok* 2009). Największy odsetek turystów podróżujących po Norwegii jako miejsce noclegowe wybiera hotel (63–67%).

Drugim pod względem popularności obiektem noclegowym pozostaje od lat kemping (wybiera go 29–30%). Wzrasta także odsetek osób wybierających jako miejsce wypoczynku zespoły domków wakacyjnych (tab. 2). Integralną część większości norweskich kempingów i prawie wszystkich zespołów domków wakacyjnych stanowią *hytter*, zdarza się także, że i niektóre hotele jako usługi komplementarne oferują również wynajem *hytter* (*hytter* są w takim przypadku integralną częścią hotelu).

Tabela 2. Wielkość ruchu turystycznego w obiektach wypoczynku zbiorowego w Norwegii w latach 1999–2008

Table 2. Size of tourist movement in collective tourist accommodation establishments in Norway in years 1999–2008

Rok Year	Obiekty ogółem w tys. Tourist accom- modation establish- ments total in thousands	Hotele Hotels		Hostele Hostels		Zespoły domków wakacyjnych Tourist cottage complexes		Kempingi Kamping sites	
		w tys. in thou- sands	w % in %	w tys. in thou- sands	w % in %	w tys. in thou- sands	w % in %	w tys. in thou- sands	w % in %
1999	24 443	16 526	67,61	384	1,57	379	1,55	7154	29,27
2000	24 270	16 365	67,43	356	1,47	401	1,65	7148	29,45
2001	24 332	16 416	67,47	340	1,40	458	1,88	7118	29,25
2002	24 384	16 188	66,39	331	1,36	482	1,98	7383	30,28
2003	23 803	15 636	65,69	319	1,34	601	2,52	7247	30,45
2004	25 274	16 360	64,73	343	1,36	924	3,66	7648	30,26
2005	26 279	17 110	65,11	333	1,27	1076	4,09	7760	29,53
2006	27 512	17 773	64,60	347	1,26	1267	4,61	8124	29,53
2007	28 664	18 526	64,63	349	1,22	1384	4,83	8405	29,32
2008	28 595	18 222	63,72	332	1,16	1411	4,93	8632	30,19

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Statistisk årbok* (2009).

Source: author's own elaboration based on *Statistical yearbook of Norway* (2009).

Obok hotelu najpopularniejszym obiektem noclegowym w Norwegii jest kemping. W 2008 r. na norweskich kempingach nocowało 8,6 mln turystów, z czego 73% stanowili Norwegowie (tab. 3). Około 30% osób nocujących na kempingach korzystało z kempingowych *hytter* (2,6 mln turystów). Tak duża liczba turystów nocujących w kempingowych *hytter* jest potwierdzeniem czegoś, co norwescy socjologowie określają mianem „norweskiej miłości do *hytte*” – świadczy bowiem o tym, że norweskie rodziny mimo posiadania własnego *hytte* jako drugiego domu, podróżując po kraju bardzo chętnie korzystają z podobnych obiektów na kempingach. Nie wolno zapominać także o tym, że norweskie kempingi (w tym również kempingowe *hytter*) lokalizowane są zawsze w miejscach

malowniczych o bardzo dużej atrakcyjności przyrodniczej³. W równie „pięknych okolicznościach przyrody” lokalizowane są w Norwegii zespoły domków wakacyjnych (*hyttesenter, hyttepark, hyttegrend, fjordhytter* itp.).

Tabela 3. Struktura użytkowania norweskich kempingów w latach 1999–2008

Table 3. Structure of Norwegian camping site usage in years 1999–2008

Rok Year	Liczba kempingów Number of camping sites	Noclegi / Nights			
		ogółem na kempingach w tys. total number at the camping sites in thousands	z tego (%) / including (%)		
			namioty i przyczepy tents and caravans	campery campers	hytter
1999	931	7154	59,74	7,16	33,11
2000	920	7148	60,00	7,16	32,83
2001	890	7118	60,07	7,78	32,14
2002	847	7383	61,03	7,25	31,71
2003	811	7247	60,62	8,17	31,21
2004	794	7648	61,70	8,20	30,09
2005	796	7760	61,93	8,49	29,57
2006	792	8124	61,53	9,15	29,32
2007	783	8405	59,79	10,01	30,21
2008	797	8632	59,18	10,29	30,54

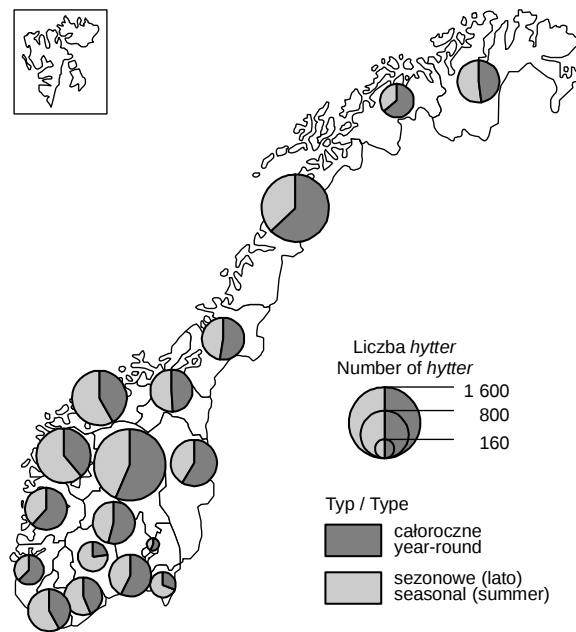
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Statistisk årbok* (2009).

Source: author's own elaboration based on *Statistical yearbook of Norway* (2009).

Największą liczbę *hytter* posiadają kempingi zlokalizowane w czterech norweskich okręgach najbardziej atrakcyjnych i przyrodniczo urozmaiconych: Oppland (1587 *hytter*), Nordland (1417), Sogn og Fjordane (1035) i Møre og Romsdal (961). Wszystkie te okręgi mogą się poszczycić najdłuższą linią brzegową norweskich fiordów, terenami góorskimi i licznymi parkami narodowymi. Z zestawienia liczby oraz rodzajów kempingów wynika ponadto pewna prawidłowość: kempingi sezonowe z *hytter* nieprzystosowanymi do wypoczynku zimowego dominują w południowej

³ Autor opracowania wielokrotnie nocował na kempingach, których malowniczość położenia oraz zapierające dech widoki potęgowały wrażenia wypoczynku.

części Norwegii (rys. 8, tab. 4). Im dalej na północ, tym rośnie liczba *hytter* z ogrzewaniem, czyli przystosowanych do wypoczynku całorocznego. Najmniejszą liczbą *hytter* na kempingach charakteryzują się z kolei okręgi, gdzie są one najczęściej użytkowane jako drugie domy.

Rys. 8. Liczba oraz rozmieszczenie *hytter* na norweskich kempingach według regionów administracyjnych (stan z 01.01.2010) (opracowanie własne na podstawie <http://www.ssb.no>)

Fig. 8. Number and distribution of *hytter* at Norwegian camping sites according to administrative regions (as per 01.01.2010) (author's own elaboration based on <http://www.ssb.no>)

Przestrzenne rozmieszczenie zespołów domków wakacyjnych jest znacznie bardziej równomierne niż ma to miejsce w przypadku *hytter* kempingowych – dominuje dość wyraźnie Oppland (39 zespołów), ale aż w dziesięciu okręgach zlokalizowanych jest od 10 do 25 takich obiektów (głównie w okręgach południowej i środkowej Norwegii oraz w okręgach, gdzie znajdują się największe fiordy).

Tabela 4. Hytter w obiektach wypoczynku zbiorowego według okręgów administracyjnych Norwegii (stan z 01.01.2010)

Table 4. *Hytter* in collective tourist accommodation establishments according to Norway's administrative districts (as per 01.01.2010)

Okręg (fylke) District (fylke)	Kempingi Camping sites		Hytter na campingach Hytter located at the camping sites		Zespoły domków wakacyjnych Number of tourist cottage complexes	Pokoje/hytter w zespołach domków wakacyjnych Number of rooms/hytter in tourist cottage complexes
	ogółem total number	w tym kempingi całoroczne including year-round camping sites	ogółem total number	w tym hytter na campingach całorocznych including hytter at year-round camping sites		
Ogółem / Total	781	344	12 076	6215	231	3522
Oppland	102	50	1 587	893	39	934
Nordland	71	40	1 417	892	13	315
Sogn og Fjordane	67	19	1 035	400	24	163
Møre og Romsdal	68	21	961	401	13	89
Hedmark	50	30	792	464	9	408
Aust-Agder	31	8	663	278	7	112
Hordaland	48	27	651	399	12	96
Vest-Agder	19	9	613	350	9	262
Sør-Trøndelag	36	18	609	300	15	144
Finnmark Finnmárku	26	12	601	288	1	4
Nord- Trøndelag	44	21	595	311	11	83
Buskerud	50	27	594	323	19	300
Telemark	47	19	517	225	16	178
Troms Romsa	28	15	419	269	15	89
Rogaland	29	16	350	217	22	215
Vestfold	37	5	349	80	2	17
Østfold	22	6	224	70	2	15
Oslo/Akershus	6	1	99	55	2	98

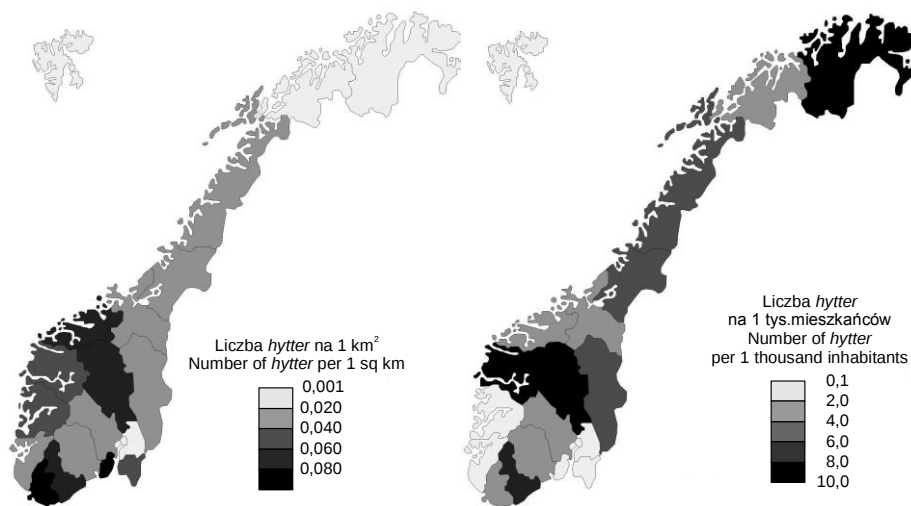
Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.ssb.no>.
Source: author's own elaboration based on <http://www.ssb.no>.

Obraz przestrzennego rozmieszczenia kempingowych *hytter* w norweskich okręgach (*fylke*) uzupełnia – podobnie jak w przypadku drugich domów – rozkład przestrzenny wskaźników – gęstości *hytter* na 1 km² oraz gęstości *hytter* na 1 tys. stałych mieszkańców:

1. Zdecydowanie największą gęstością kempingowych *hytter* na 1 km² (ponad 0,08 chaty na km²) odznacza się położony w sąsiedztwie stołecznego Oslo Fylke okręg Vestfold z bardzo dobrze zagospodarowaną (również w kempingi) linią brzegową Oslofjordu.

2. Obok okręgów administracyjnych położonych nad Oslofjordem największą gęstością *hytter* na kempingach na 1 km² powierzchni charakteryzują się południowe okręgi Aust-Agder i Vest-Agder, tradycyjnie już Oppland oraz okręgi, w których występuje najwięcej fiordów.

3. Podobnie jak w przypadku drugich domów, na północ i północny wschód od Trondheim gęstość kempingowych *hytter* zdecydowanie maleje, osiągając minimum na dalekiej północy (Svalbard, Finnmark, Troms). Najważniejszym czynnikiem decydującym o lokalizacji kempingowych *hytter* jest czynnik odległościowy – im większa odległość od największych skupisk miejskich, tym gęstość takich *hytter* na 1 km² maleje.

Rys. 9. Gęstość *hytter* na norweskich kempingach według okręgów administracyjnych (*fylke*) (stan z 01.01.2010) (opracowanie własne na podstawie <http://www.ssb.no>)

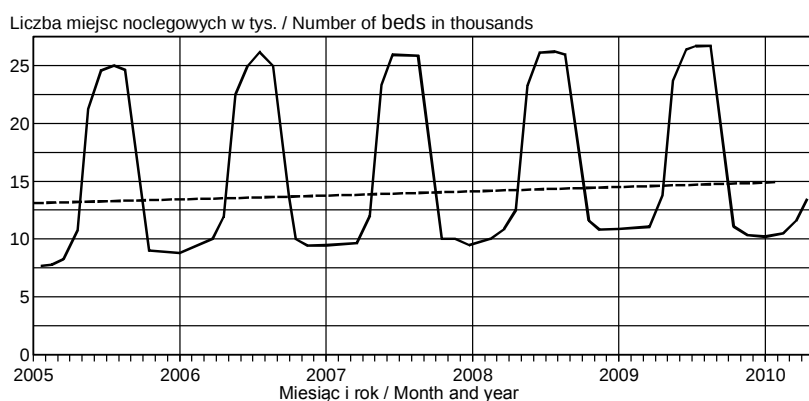
Fig. 9. Density of *hytter* at Norwegian camping sites according to administrative districts (*fylke*) (as per 01.01.2010) (author's own elaboration based on <http://www.ssb.no>)

4. Nieco inaczej przedstawia się przestrzenny rozkład liczby kempingowych *hytter* w przeliczeniu na 1 tys. ludności – w tym przypadku (podobnie jak w przeliczeniu na 1 km² powierzchni) największą gęstość osiągają okręgi Oppland i Aust-Agder (rys. 9). Obok nich dominują jeszcze dwa okręgi niezwykle atrakcyjne przyrodniczo: Møre og Romsdal oraz położony na dalekiej północy lapoński Finnmark. Tak wysoki wskaźnik gęstości dla tych dwóch wymienionych okręgów należy tłumaczyć specyficznymi proporcjami liczby kempingowych *hytter* do stosunkowo małej liczby ludności.

5. Najniższy wskaźnik liczby kempingowych *hytter* w przeliczeniu na 1 tys. ludności osiągają nadmorskie okręgi południowo-zachodniej Norwegii (z obserwacji autora wynika, że kempingów z *hytter* w okolicach Stavanger czy Bergen jest zdecydowanie za mało, za mało jest też podobnych kempingów w samym Oslo).

Podsumowując rozważania nad norweskimi *hytter* w obiektach wypoczynku zbiorowego, należy prześledzić zarysowujące się tendencje w ich użytkowaniu i wykorzystaniu:

- na stałym wysokim poziomie (29–33%) utrzymuje się wykorzystanie *hytter* na kempingach; zdecydowanie dominują tu Norwegowie (ok. 70%) nad turystami zagranicznymi (ok. 30%);
- w ostatnim dziesięcioleciu wzrasta (kosztem hoteli) popularność zespołów domków wakacyjnych – z 1,5 do 5% (tab. 2);

Rys. 10. Sezonowość liczby miejsc w *hytter* na norweskich kempingach (styczeń 2005 – kwiecień 2010) (opracowanie własne na podstawie <http://www.ssb.no>)

Fig. 10. Seasonal character of number of beds in *hytter* on Norwegian camping sites (January 2005 – April 2010) (author's own elaboration based on <http://www.ssb.no>)

Analizując zawartość związanych z Norwegią internetowych portali społecznościowych oraz portali zajmujących się pośrednictwem wynajmu norweskich *hytter*, można spróbować określić główne preferencje, jakimi kieruje się współczesny turysta wynajmując norweskie *hytte*:

1. Najchętniej wynajmowane zarówno przez Norwegów, jak i turystów zagranicznych są *hytter* stojące samodzielnie (wolno stojące), mniejszą popularnością cieszą się *hytter* zgrupowane w zespołach bądź pozostające w zwartej zabudowie.

2. Największą popularnością cieszą się *hytte* położone z dala od zwartej zabudowy miejscowości, jednakże w odległości co najwyżej 1–2 godzin marszu od jakiegoś sklepu czy centrum sportów zimowych – koszty wynajmu *hytte* maleją wraz ze wzrostem odległości od centrum sportowego, miejscowości czy sklepu (*hytter* położone w pobliżu miejscowości oferowane są pod wynajem dużo drożej niż *hytter* położone na obszarach zupełnie niezagospodarowanych).

3. Zimą najchętniej wynajmowane są *hytte* położone na terenach górskich, ze średnimi deniwelacjami terenu. Wiele osób przyjeżdżających do Norwegii zimą jest jednakowo zainteresowanych narciarstwem biegowym, jak i zjazdowym.

4. W okresie letnim wiodącą rolę (oprócz obszarów górskich) przejmuje linia brzegowa wszelkich zbiorników wodnych, niezależnie od tego, czy jest to morze, jezioro czy rzeka.

5. Norwegowie wynajmują *hytte* głównie na weekendy, turyści zagraniczni – w środku tygodnia i w wakacje.

6. Czasy, w których chętnie wynajmowano *hytter* z bardzo skromnym wyposażeniem: bez wody, kanalizacji i czasem także bez elektryczności, minęły bezpowrotnie. Współczesne *hytte* musi być nowoczesne i komfortowe – z doprowadzonym prądem, wodą i – co bardzo ważne dla Norwegów – systemem kanalizacyjno-odpływowym. Najważniejsze jest, by *hytte* było funkcjonalne i miało najniezbędniejsze wygody i wyposażenie.

7. Rynek wynajmu jest różnorodny, aczkolwiek w ofercie dominują raczej *hytter* duże. Małe obiekty są za to z reguły droższe (w przeliczeniu ceny na nocleg dla jednej osoby).

8. Popularność wynajmu *hytter* zależy także od popularności okolicy, w której jest zlokalizowane – od jej zagospodarowania oraz od możliwości komunikacyjnych (jest to istotne zwłaszcza zimą).

Wnioski

Liczba norweskich *hytter* (wszystkich rodzajów) zdecydowanie przewyższa liczbę wszystkich pozostałych norweskich obiektów noclegowych. *Hytte* jest obok hotelu najczęściej wykorzystywanym obiektem noclegowym zarówno przez samych Norwegów, jak i cudzoziemców.

Bardzo wyraźnie zaznacza się dualizm w budowaniu i użytkowaniu norweskich *hytter*. Buduje się je albo w pobliżu wielkich norweskich miast, albo na terenach odludnych, ale za to bardzo atrakcyjnych przyrodniczo (nad morzem, jeziorami, na terenach górskich). Lokalizacja jest zatem związana z czynnikiem odległościowym (sąsiedztwo dużego miasta) lub z czynnikiem przyrodniczym (atrakcyjność terenu).

Okręgiem administracyjnym najwyraźniej wybijającym się pod względem lokalizacji na jego terytorium *hytter* wszystkich rodzajów jest Oppland Fylke. Jest to okręg duży powierzchniowo, o bardzo urozmaiconej rzeźbie terenu, z dużymi „płaskimi” obszarami rolniczymi, ale też z dwoma największymi jeziorami polodowcowymi, z wysokimi górami oraz licznymi parkami narodowymi (w norweskim prawodawstwie dopuszcza się budowanie *hytter* na obszarze otuliny parków narodowych).

Najlepiej zagospodarowane jest wybrzeże południowej Norwegii. Dotyczy to zarówno *hytter* jako drugich domów, *hytter* na kempingach, jak i zespołów domków wakacyjnych. Najslabiej zagospodarowane są obszary dalekiej północy.

Skala obrotu *hytter* jako nieruchomościami oraz wielkość rynku wynajmu *hytter* pozwalają postawić hipotezę, że jeszcze bardzo długo *hytte* będzie dominować w norweskim krajobrazie, stanowiąc miejsce wypoczynku całych rodzin.

Literatura

Camping i Norge 2008.

Holdninger til hytteliv og utvikling av hytteområder, 2005, NINA Rapport 39.

Hyttebygging i Norge. Trender, konflikter og styringsmuligheter, 2001, NINA Oppdragsmelding 709.

Jordhøy P., 2005, *Villreinfaglige utfordringer i forbindelse med utredning om villrein og hyttebygging (historikk, bestands-og arealforvaltning i Norge)*, Setesdalen, 12.

Statistisk årbok, 2009, Statistisk sentralbyrå (SSB).

Strony internetowe

<http://nortus.pinger.pl/m/739540/norweska-milosc-do-hytty>
<http://rlb.no> (największy norweski portal internetowy z bazą obiektów wypożyczenia zbiorowego)
<http://www.hytte.no> (jeden z największych portali internetowych o *hytter*)
<http://www.hytteforbund.no> (oficjalna strona Norweskiego Stowarzyszenia Hytter)
<http://www.mojanorwegia.pl>
<http://www.ssb.no/english/yearbook> (oficjalna strona norweskiego urzędu statystycznego Statistisk sentralbyrå (SSB))

***Hytte* – a Norwegian type of accommodation in the open outdoors**

Summary

Next to a traditional hotel, *hytte* is one of the most popular accommodation establishments among the Norwegian tourists in their domestic travels. *Hytte* (plural: *hytter*) is a wooden cabin with a small surrounding plot of land. It is a counterpart of a Russian *dacha* or an English cottage and it resembles a Polish holiday cabin (*domek letniskowy*). *Hytte* is usually located in remote, picturesque settings with attractive natural landscapes.

A classic *hytte* is a modest building, with no running water, no sewerage and very often – no electricity. It consists of no more than two rooms. However, the majority of modern *hytter* are more spacious (80–120 m² of floor area) and frequently resemble real palaces with all possible amenities. These establishments are equipped with luxurious bathrooms, bedrooms and living rooms with high-tech electronic equipment. The wealthier Norwegians buy plots of land and build their own *hytte*. The locations vary from fjord coasts, lakesides, small islands and forests to farmlands. The most spectacular *hytter* are located in remote places, such as a small island in the middle of a lake or on a hilltop. During the vacation season, the less wealthy Norwegians rent *hytte* from others, use *hytter* at camping sites (many Norwegian camping sites offer *hytter*, in addition to tent and motor home space) and tourist cottage complexes. The huge diversity of modern Norwegian *hytter* is a result of their different uses – the largest ones are family-owned and used as holiday homes, while *hytter*, located at camping sites and tourist cottage complexes, are much smaller and modestly equipped.

In January 2010, according to data from Norwegian statistical office (*Statistisk sentralbyrå* – SSB), there were almost 430 thousand *hytter* used as holiday homes (in 2005 there were 400 thousand and in 2001 – 354 thousand of them). Statistically, there were 88.4 *hytter* per 1 thousand Norwegian citizens. The most dynamic growth rate of *hytter*, used as holiday homes, was observed in Oslo district (Oslo Fylke) – one third of all *hytter* built in 2009 was built in Oslo or in its

close surroundings. Apart from Oslo, the largest density of *hytter* (per 1 km²) could be seen on the southern and western coast of Norway and in vicinity of Trondheim and Tromsø.

Despite the fact, that almost all Norwegian families own a *hytte*, the Norwegians do not spend their vacation only in their holiday homes, on the contrary – they are a very mobile nation. In 2008, Norwegian collective tourist accommodation establishments (hotels, hostels, camping sites and tourist cottage complexes) hosted over 28.5 tourists, with 73% of that number belonging to domestic travellers (tab. 2). Approximately 30% of travellers, visiting camping sites, used local *hytter* establishments (2.6 million tourists). Such a large number of tourists, using *hytter* at camping sites, only confirms the phenomenon recognized by the sociologists as the “Norwegian love of *hytte*”. The largest number of *hytter* is located at camping sites based in the four most naturally attractive and diverse districts: Oppland (1587 *hytter*), Nordland (1417), Sogn og Fjordane (1035) and Møre og Romsdal (961). All these districts are characterized by the longest shoreline of Norwegian fjords, mountainous areas and numerous national parks. The comparison of both, the number and the type of camping sites shows regularity – seasonal camping sites with *hytter* not suitable for winter tourism are mainly located in the south of Norway (fig. 8, tab. 4). The further north, the more heated *hytter*, open all year-round, can be found.

The following points can be used as a conclusion:

The number of Norwegian *hytter* (all types) significantly exceeds all other types of Norwegian accommodation establishments – apart from hotels, *hytter* are the most frequently used accommodation establishments among the Norwegians and foreigners alike.

A dual character of *hytter* construction and use can be observed – they are either built near large, Norwegian cities or in remote, naturally attractive areas (at the seaside, at the lakeside, in the mountainous areas). Therefore, the location is related to both, distance (vicinity of a large city) and natural factors (area's attractiveness).

The highest density of all types of *hytter* can be observed in Oppland Fylke – a large, administrative district, with rich land relief and vast, ‘flat’ rural areas, two biggest postglacial lakes, high mountains and numerous national parks (Norwegian law allows building *hytter* in buffer zones of national parks).

Norway's southern coast is the most developed in terms of *hytter* as holiday homes, *hytter* at camping sites and tourist cottage complexes. The far north of the country is the least developed.

The total size of *hytter* real estate sales and the volume of *hytter* rental market allow to hypothesize, that for years to come, *hytte* will dominate the Norwegian landscape as a place of rest and recreation for entire families.

Translated by Patryk Marczuk